

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
VAIKO TEISIŲ APSAUGOS KONTROLIERIAUS ĮSTAIGA**

Lietuvos Respublikos Teisingumo ministerijai
El. p. rastine@tm.lt

2020-04-09 Nr. (1.19-2020-215)2-336
2020-03-30 Nr. 20-4498

DĖL ĮSTATYMŲ PROJEKTŲ NR. 20-4493, NR. 20-4494, NR. 20-4495, NR. 20-4496, NR. 20-4497, NR. 20-4498 DERINIMO

Vaiko teisių apsaugos kontrolierė, susipažinusi su Teisingumo ministerijos parengtais ir pateiktais derinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 3.51, 3.53, 3.61, 3.64, 3.66, 3.67, 3.73, 3.77, 3.79, 3.85, 3.103, 3.140, 3.144 ir 5.7 straipsnių pakeitimo, kodekso papildymo 3.54-1, 3.76-1, 3.115-1 straipsniais įstatymo, Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 582 straipsnio pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos civilinės būklės aktų registravimo įstatymo Nr. XII-2111 13 ir 22 straipsnių pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos civilinį procesą reglamentuojančių Europos Sąjungos ir tarptautinės teisės aktų įgyvendinimo įstatymo Nr. X-1809 8 straipsnio pakeitimo įstatymo ir Lietuvos Respublikos valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo Nr. VIII-1591 2, 14 ir 24 straipsnių pakeitimo įstatymo projektų pateikimo Lietuvos Respublikos Seimui projektu (Nr. 20-4498), Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 582 straipsnio pakeitimo įstatymo projektu (Nr. 20-4493), Lietuvos Respublikos valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo Nr. VIII-1591 2, 14 ir 24 straipsnių pakeitimo įstatymo projektu (Nr. 20-4494), Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 3.51, 3.53, 3.61, 3.64, 3.66, 3.67, 3.73, 3.77, 3.79, 3.85, 3.103, 3.140, 3.144 ir 5.7 straipsnių pakeitimo, kodekso papildymo 3.54-1, 3.76-1, 3.115-1 straipsniais įstatymo projektu (Nr. 20-4495), Lietuvos Respublikos civilinės būklės aktų registravimo įstatymo Nr. XII-2111 13 ir 22 straipsnių pakeitimo įstatymo projektu (Nr. 20-4496), Lietuvos Respublikos civilinį procesą reglamentuojančių Europos Sąjungos ir tarptautinės teisės aktų įgyvendinimo įstatymo Nr. X-1809 8 straipsnio pakeitimo įstatymo projektu (Nr. 20-4497), pakartotinai išreiškia nepritarimą siūlymui atsisakyti teismo leidimo instituto nekilnojamojo daikto, kuris yra šeimos turtas, sandoriams, jei šeimoje yra nepilnamečių vaikų, o įstatymų projektus Nr. 20-4493 bei Nr. 20-4495 šioje santykių reguliavimo dalyje vertina kaip neatitinkančius geriausių vaiko interesų ir sukuriančių sąlygas vaiko teisių pažeidimams atsirasti.

Toks teisės aktų projektų Nr. 20-4493 bei Nr. 20-4495 vertinimas bei vaiko teisių apsaugos kontrolierės pozicija grindžiama žemiau nurodytais argumentais:

1. Neginčijant Projektų rengėjų argumentų, kad Civilinio kodekso 3.163 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad nepilnamečių vaikų teises užtikrina tėvai, atkreiptinas dėmesys į Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos 19 straipsnyje įtvirtintą valstybės pareigą, siekiant apginti vaiką nuo priežiūros nebuvimo ar nerūpestingo elgesio ir kt., kuriuos jis gali patirti iš tėvų, teisėtų globėjų ar kurio nors kitos jį globojančio asmens, imtis visų reikiamų teisinių, administracinių, socialinių ir švietimo priemonių. Šis straipsnis sietinas ir su Konvencijos 3 straipsnio 2 dalyje

įtvirtinta valstybės pareiga suteikti vaikui tokią apsaugą ir globą, kokios reikia jo gerovei, atsižvelgiant į tėvų globėjų ar kitų asmenų, atsakančių už vaiką pagal įstatymą, teises ir pareigas ir vertintinas kaip atsakomybės už vaiko teisių apsaugą pasidalijimą tarp teisėtų vaiko atstovų bei valstybės.

2. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos normų taikymas buvo įvertintas Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 2002 m. birželio 21 d. nutarime Nr.35 „Dėl įstatymų taikymo teismų praktikoje, nustatant nepilnamečių vaikų gyvenamąją vietą, tėvams gyvenant skyrium“. Teismas pažymėjo, kad „Konvencijos 27 straipsnyje pripažįstama kiekvieno vaiko teisė turėti tokias gyvenimo sąlygas, kokių reikia jo fiziniam, protiniam, dvasiniam ir socialiniam vystymuisi. Už šios teisės įgyvendinimą visų pirma yra atsakingi tėvai, tačiau valstybė, atsižvelgdama į nacionalines sąlygas ir savo galimybes, taip pat turi užtikrinti visas sąlygas vaikui gyventi ir augti sveikam“.

3. Nesutiktina su Projekto rengėjų teiginiu, kad „teismo leidimų nekilnojamojo daikto, kuris yra šeimos turtas, sandoriams atsisakymas neigiamos įtakos nepilnamečių teisėms ir teisėtiems interesams nepadarys“ ir šio teiginio argumentavimu, kad pagal CK 3.163 straipsnio 5 dalį, priemonių vaiko teisėms užtikrinti gali imtis valstybinė vaiko teisių apsaugos institucija ar prokuroras, jei tėvai ar globėjai pažeidinėja vaikų teises, taip pat CK.3.164 straipsnio 2 dalies nuostatomis, kad vaikas turi teisę savarankiškai kreiptis gynybos į valstybinę vaiko teisių apsaugos instituciją, o nuo keturiolikos metų – į teismą. Pakartotinai pažymėtina, kad pritarus siūlomam teisiniam reguliavimui, aukščiau cituotos Projekto rengėjų nurodytos teisės nuostatos leis spręsti tėvų atsakomybės už vaiko teisių pažeidimą ar netinkamą tėvų valdžios įgyvendinimą klausimą, tačiau šios priemonės, po turto perleidimo, jei juo bus pažeistos nepilnamečio teisės ir interesai, nesudarys galimybių pašalinti vaiko teisių pažeidimą, o pagal aiškinamajame rašte cituojamas Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 13 straipsnio 2 dalies nuostatas valstybės ir savivaldybės institucijos turės teikti paslaugas ir paramą (socialinis būstas, piniginė socialinė parama).

4. Reaguojant į Projektą autorių aiškinamajame rašte pateiktus argumentus dėl įgyvendintos septynioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės ambicingos vaiko teisių apsaugos sistemos reformos ir jos metu „įdiegtų kompleksinių vaiko teisių užtikrinimo ir apsaugos mechanizmų, <...> sudarančių sąlygas teikti kompleksinę pagalbą vaikui ir šeimai“, pabrėžtina, kad kompleksiniai vaiko teisių užtikrinimo ir apsaugos mechanizmai negali ir neturi būti suprantami tik kaip išimtinai socialiniai (paslaugų ir pagalbos) instrumentai reaguojant į jau padarytą vaiko teisių pažeidimą. Vaiko teisių užtikrinimas ir priemonių kompleksiskumas reiškia visų pirma prevencinių priemonių taikymą užtikrinant visų vaiko teisių įgyvendinimą bei apsaugą ir jos negali apsiriboti tik kompleksinės pagalbos vaikui ir šeimai teikimu. Todėl nagrinėjamų santykių reguliavimo kontekste yra reikšmingas teismo (valstybės, įgyvendinančios pozityvią pareigą) prevencinis vaidmuo užtikrinant vaiko teisę į tinkamas gyvenimo sąlygas, reiškiantis realų vaiko teisių ir interesų užtikrinimo bei apsaugos kompleksiskumą.

5. Teigtina, kad yra nepagrįstas Projektą autorių argumentas dėl siekio atsisakyti kai kurių teismų vykdomų funkcijų, nesusijusių su tarp šalių kilusio teisinio ginčo sprendimu, nes nėra siūloma atsisakyti teismo leidimo instituto iš esmės – jis bus taikomas ir kitiems teisiniams santykiams, nesusijusiems su teisinio ginčo sprendimu. Be to, teismas ir toliau nagrinės bylas, nesusijusias su teisinio ginčo sprendimu, pavyzdžiui, tvirtins santuokos nutraukimo abiejų šalių sutikimu pasekmių sutartis (jei yra nepilnamečių vaikų), taip pat sutartis dėl gyvenimo skyrium pasekmių (jei yra nepilnamečių vaikų). Paminėtina, kad šiais atvejais teismas netvirtina sutarčių,

jei jos iš esmės pažeidžia nepilnamečių vaikų ar vieno sutuoktinio teises ir interesus. Todėl teigtina, kad pritarus aptariamiesiems siūlymams, teisinis reguliavimas nebus nuoseklus vaiko teisių užtikrinimo ir apsaugos aspektu.

6. Pritariant Projektų autorių iniciatyvai mažinti teismų darbo krūvį (Projektų rengėjų teigimu, tokio pobūdžio bylos sudaro beveik 8 proc. visų nagrinėjamų bylų), didinti bylų nagrinėjimo operatyvumą bei kokybę, taip pat sumažinti asmenų laiko sąnaudas, skirtas numatytam (teismo leidimui sudaryti nekilnojamojo daikto, kuris yra šeimos turtas, sandorius, jei sutuoktiniai turi nepilnamečių vaikų) klausimui spręsti, reikėtų pažymėti, kad Projektų autoriai anksčiau paminėtus tikslus siūlo įgyvendinti sumažinant nepilnamečių teisių ir teisėtų interesų užtikrinimo ir apsaugos garantijas. Vaiko teisių apsaugos kontrolierės nuomone, paminėti tikslai, nors ir yra svarbūs, negali būti laikomi didesne vertybe už vaiko teisių apsaugos garantijas.

Abejones dėl šios iniciatyvos tikslingumo kelia ir Projektų aiškinamajame rašte esanti informacija, kad „tokie teismo leidimai išduodami pakankamai greitai, paprastai nuo prašymo pateikimo iki leidimo išdavimo praėjus 1-2 dienoms“. Vaiko teisių apsaugos kontrolierė neturi pagrindo kvestionuoti priimamų sprendimų (nutarčių) dėl teismo leidimo išdavimo pagrįstumo ar manyti, kad teismas nevertina visų reikšmingų aplinkybių, todėl kritiškai vertina Projektų rengėjų pateiktą informaciją, kad „tai daugiau formali procedūra“.

Vaiko teisių apsaugos kontrolierė

Edita Žiobienė

Eivilė Žemaitytė, tel. (8 5) 210 7175, el. p. eivile.zemaityte@vtaki.lt

Audronė Bedorf, tel. (8 5) 249 9312, el. p. audrone.bedorf@vtaki.lt